

- Gebruik tabel 1.*
- 2p 9 Leg uit dat het verschil in referentiekader tussen lager en hoger opgeleiden wat betreft humor kan leiden tot weinig sociale cohesie tussen lager en hoger opgeleiden. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip referentiekader;
 - informatie uit tabel 1 over het verschil in referentiekader;
 - de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.
- 1p 10 Met welk begrip is te verklaren, dat iemand wel met buurtkinderen om een Belgenmop lacht, maar niet met collega's?
- A collectieve identiteit
 - B meervoudige identiteit
 - C nationale identiteit
 - D persoonlijke identiteit

Opgave 2 Defensiesamenwerking in Europa

Bij deze opgave horen tekst 3, figuur 1 en tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In december 2017 is in de Europese Unie (EU) op het gebied van defensie een Permanente Gestructureerde Samenwerkingsovereenkomst (PESCO) opgesteld. Deze opgave gaat over de samenwerking op het gebied van defensie tussen lidstaten binnen de EU en binnen de NAVO.

Gebruik tekst 3.

De EU heeft twee belangrijke doelen. De PESCO kan een middel zijn om deze doelen te bereiken.

- 2p 11 Leg voor een van deze doelen met het kernconcept samenwerking uit dat de PESCO aan dit doel bijdraagt. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept samenwerking;
 - een voorbeeld uit tekst 3 van het kernconcept samenwerking;
 - een doel van de EU.

Gebruik tekst 3.

Er zijn verschillende voorbeelden van globaliseringsprocessen die de autonomie en macht van staten aantasten, zoals internationalisering van militaire macht.

- 2p 12
- Geef een voorbeeld uit tekst 3 van internationalisering van militaire macht.
 - Leg uit dat dit voorbeeld uit tekst 3 de autonomie en macht van staten aantast. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept macht.

Gebruik tekst 3.

Het instellen van de PESCO kan onderbouwd worden vanuit de liberale theorieën.

- 2p 13 **a** Geef een reden voor het instellen van de PESCO die past bij de liberale theorieën.
- b** Verklaar het instellen van de PESCO vanuit de liberale theorieën. Gebruik in je verklaring:
- een kenmerk van de liberale theorieën;
 - een voorbeeld uit tekst 3 van het gekozen kenmerk.

Gebruik figuur 1.

Het 'free riders' probleem wordt ook wel het probleem van collectieve actie of het dilemma van collectieve actie genoemd. Het 'free riders' probleem wordt veroorzaakt door 'free riders' gedrag.

In figuur 1 staan de militaire uitgaven van NAVO-lidstaten in 2015.

- 2p 14 Leg uit dat in figuur 1 het gedrag van 'free riders' te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het gedrag van 'free riders';
 - informatie uit figuur 1 over de militaire uitgaven van NAVO-lidstaten.

Gebruik figuur 1.

In 2014 annexeerde Rusland de Krim, een deel van het aangrenzende land Oekraïne. Stel dat jij onderzoek doet naar de groei van militaire uitgaven van NAVO-lidstaten die aan Rusland grenzen in vergelijking met de andere NAVO-lidstaten. In figuur 1 zijn de landen die aan Rusland grenzen grijs gemarkeerd.

- 3p 15 – Formuleer een hypothese over de groei van militaire uitgaven in 2015 van NAVO-lidstaten die aan Rusland grenzen, die te toetsen is met figuur 1.
- Noem de afhankelijke en de onafhankelijke variabele in je hypothese.
- Leg uit of de gegevens in figuur 1 je hypothese bevestigen of weerleggen.

Gebruik tekst 3 en tekst 4.

De PESCO is een bepaald type machtsbron. In tekst 3 en tekst 4 wordt deze machtsbron verschillend gewaardeerd.

- 2p 16 **a** Leg uit welk type machtsbron de PESCO is. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het gekozen type machtsbron.
- b** Leg het verschil in waardering van de PESCO als machtsbron uit. Gebruik in je uitleg:
- een voorbeeld uit tekst 3 van de waardering van het gekozen type machtsbron;
 - een voorbeeld uit tekst 4 van de waardering van het gekozen type machtsbron.

Gebruik tekst 4.

Om zoveel mogelijk lidstaten deel te laten nemen aan de PESCO is een diplomatiek compromis gesloten.

- 2p 17 Leg uit dat het hechten aan de soevereiniteit van EU-lidstaten een reden kan zijn geweest voor het sluiten van dit diplomatiek compromis. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip soevereiniteit;
 - een voorbeeld uit tekst 4 van soevereiniteit.

Gebruik tekst 4.

Voor het instellen van de PESCO is een diplomatiek compromis tussen lidstaten gesloten.

- 2p 18 Leg het diplomatiek compromis uit vanuit het rationele actor-paradigma. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van het rationele actor-paradigma;
 - informatie uit tekst 4 waaruit het gekozen kenmerk blijkt.

Opgave 3 Burgertoppen in de Streuvelse Vallei

Bij deze opgave horen tabel 2 en tabel 3 uit het bronnenboekje. Tabel 3 is fictief.

Inleiding

Volgens de Vlaamse cultuurhistoricus David Van Reybrouck lijden vrijwel alle westerse samenlevingen aan een zogenaamd ‘democratisch vermoeidheidssyndroom’. Als tekenen daarvan ziet hij dat in de huidige democratie steeds minder gebruikgemaakt wordt van het stemrecht, met name door jongeren, mensen met een migratieachtergrond en lager opgeleiden; kiezers worden grilliger in hun keuze voor politieke partijen, en het ledenaantal van politieke partijen loopt terug. Volgens Van Reybrouck tast dit de legitimiteit van de parlementaire democratie aan. In zijn boek *Tegen verkiezingen* (2013) pleit Van Reybrouck voor nieuwe vormen van democratie, zoals burgertoppen. Burgertoppen staan los van bestaande politieke besluitvormingsprocessen. Het zijn evenementen waarbij burgers in open dialoog met elkaar praten over maatschappelijke en politieke kwesties en oplossingen. Burgers worden via loting geselecteerd, zodat iedereen een gelijke kans krijgt om mee te doen. Van Reybrouck wil verkiezingen niet per se afschaffen, maar alternatieven ernaast zetten.